победе над афричком унијом), а на реверсу градска богиња с четири делфина или сама краљица Демарета (?).

Многи римски градови кују диван новац с ликом Афродите. На свим дотадашњим кованьима око је претстављено увек en face ма да је лице у профилу. За први новац с човечијим ликом и са оком у профилу радио је калуп уметник-гравер" недостижних способности", како каже Селтман, познат под именом „Етна мајстор". На аверсу је дивно израђен профил ћелавог силена, а на реверсу Зевс на престолу. Овај исти „Етна мајстор" који је радио калупе за Етну, урадио је калуп и за новац града Катане, где је на аверсу изрезао бика с човечијом главом а на реверсу Нике у живом покрету. После Катане овај велики гравер ради калуп за новац који је, можда, најдивнији од свих хеленских кованьа. То је новац Наксос-а где ја на аверсу израђена глава Диониса а на реверсу силен с пехаром.

Нове новчане серије хеленских градова у јуж. Италији све имају на аверсу лик богиње Атине, а атински новац с њеним ликом држи се старих традиција.

С појавом куге у Атини многи уметници се склањају у јуж. Италију, тако да се у последњој четвртини петог века кује леп хеленски новац у тој области. Неколико познатих уметника као Кимон, Хераклеида, Еуклеида и други, кују дивне примерке новца за Сиракусу, Катану, Род, Терину и друге. Нарочито су лепи примерци новца Сиракусе са Аретусом и квадригом, као и Клазомене с Аполом и лабудом. Књижица се завршава описом серије новца који се ковао у току IV века по већим градовима хеленског света.

Кроз ову кратку илустрацију хеленског кованьа новца Селтман је успео да издвоји из чаробног света стварања хеленског духа, ово као једну лепу бајку. Ма да ни изблиза не исцрпљује историју хеленског стварања на том пољу, књижица може да послужи као језгро знања за ову лепу и интересантну материју.

Анка Н. Милошевић, Београд.

ЂОРЂЕ МАНО ЗИСИ: *Налаз из Текије.* Београд, 1957, Народни музеј — Београд.

У кратком уводу ове књиге која је састављена из два поглавља — каталога и објашњења проблематике налаза из Текије — аутор говори о условима под којима је материјал нађен и даје кратак историски преглед римског града Трансидиерне. Целокупан материјал текиске оставе пронађен је у једном бакарном суду ископаном на дубини од 3 м. уз зид од ломљеног камена, који је заједно с једним правоугаоним простором припадао некаквој римској грађевини. Аутор одмах наглашава да, судећи по новцу, материјал припада Домитијанову времену и да је по свој прилици закопан у земљу у периоду немирних дана дачких ратова.

У првом делу књиге писац веома детаљно, прецизно и с много аналогија приказује целокупан материјал текиске оставе изузев новца, који има свој посебан каталог у Нумизматичком одељењу Народног музеја. По врсти материјала, његовој функционалности и стилским одликама цео налаз подељен је на неколико група, које је аутор у облику поглавља посебно обрађивао. Прву групу предмета претставља златан накит, коме припадају пет минђуша и три прстена. Минђуше и два прстена претстављају изразите примерке римског златарства хеленистичког стила, док је трећи прстен, који је на чеоној страни украшен претставом секире, сигуран примерак домаћег стила из дакогетског културног круга, с очигледним копирањем хеленистичке декоративне уметности.

Другу групу предмета претставља сребрни накит, који је аутор због хетерогених стилских и функционалних елемената поделио на три групе: на сребрне гривне изразито латенско-дако-гетског карактера, на делове римског војничког појаса и на провинциско римске игле или кашике. Свих седам гривни које су нађене у текиској остави својим масивним обликом, заоштреним коничним екстремитетима и навијеним облим жицама показују своју праисториску припадност у римско доба и очигледно су латенског порекла из области Дакије и Мезије, али с изразитим утицајем хеленистичке уметности. Нарочито је интересантна појава привесака на карикама на којима висе разни алати, длета, клинови, минијатурне секире или једна рука. Порекло ових привесака је халштатско и илирско, типично за области Балкана, што потврђује и велики

број сличних предмета нађених у Босни, Хрватској, Македонији и Истри. Улога ових привесака је свакако профилактичка и апотропејска. Аутор нарочито истиче значај амулета у облику десне руке и мишљење Ш. Блинкенберга који везује ову појаву за култ Сабазија (и Рошер такође даје преглед најважнијих руку Сабазијевих). Писац на основу тога закључује да привесак у облику руке на текиској гривни не претставља само обичну профилаксу, већ указује на везу с одређеним култом. Другу групу предмета у оквиру поглавља о сребрном накиту, претстављају делови римског војничког појаса — копче, нанитоване украсне плочице на кожном појасу и привесци. Од четири пронађене копче од сребра, најинтерасантнији је примерак с пунктираним кружним натписом који означава име сопственика и његове центурије. Сличан пунктирани латински натпис откривен је на четвороугаоној лименој плочи, али због нејасности и сажетости није идентификован. Интересантан моменат претставља пар привесака од сребрног лима на чијим су доњим издуженим срцоликим деловима претстављене дечје главе искуцане у рељефу. Аутор даје више аналогија оваквим појавама (Налаз из Торчија, претстава главица генија и медаљона Ганимеда и Горгоне на шлемовима и другим оклопним деловима у областима дуж лимеса од доњег Дунава до Рајне, затим сличне појаве које спомиње Дрексел у Пантикапеиону итд.) и мишљења о њиховој хронологији (предмети из Бугарске углавном су из II и III в. н. е., а по Дрекселу делови војне опреме из Паноније и Мезије воде порекло из II в. н. е.) те на крају закључује да је могућа тако рана појава (и пре II в.) ових мотива и у нашем Подунављу. На крају описивања парадних и украса са појасева из текиске оставе, писац закључује да, судећи по епиграфском карактеру натписа и по месту налаза, цела ова група предмета треба хронолошки да се одреди у I в. н. е.

Следеће поглавље каталога текиске оставе посвећено је сребрном посуђу. Овде припадају три посуде (један симпулум и пар патера) с изразитом стилизацијом хеленистичко-римског занатства с краја I в. н. е. Дршке сва три суда рељефно су украшене само с једне стране претставама вегетабилних орнамената, птичјих глава и главама менада, силена и лавова. На наличју дршке обе патере урезани су натписи VALE, занимљиви по томе што поново потврђују да је сопственик целокупног материјала био некакав Валеријус, чије је цело име и назив војне јединице исписан на већ поменутој копчи за војнички појас. Писац наводи више аналогија овој групи посуђа и сматра да се најближи узор може да нађе у сличном налазу из Oberkassel-а где су такође пронађене две патере сличне фактуре, технике, стилизације и сличних мотива. Што се тиче датовања ове групе посуђа, аутор сматра да с обзиром на мекоћу линија, облика и богатство декорације она припада по свој прилици времену Флавијеваца.

Најинтересантнију групу предмета текиског налаза претстављају шест сребрних лимених плочица с претставама божанства искуцаним у рељефу, за које аутор прихвата терминологију Р. Нола емблема. Писац посвећује велику пажњу обради ових плочица и идентификацији божанстава, а у исто време врши детаљну анализу њихове култне и религијске припадности. Многим аналогијама, прецизном анализом уметничке стилистике и значења атрибута, он доказује порекло претстављених богова. Тако за прву емблему писац закључује да је највероватније у питању споменик оријенталног синкретизма у Тракији, при коме божанство делимично припада Деметрину кругу, а делом личи на Кибелу. На другој емблеми аутор идентификује Сабазија, наводећи велики број аналогија (најинтересантнија је плакета из Ампуријуса из музеја у Гирони; у кружном медаљону треће емблеме претстављен је Зевс или Јупитер Оптимус Максимус; на четвртој Фортуна, Тихе или Немеза са својим типичним атрибутима (аналогија код П. Мерлата); и на последње две емблеме које се налазе на доњим деловима дуга два листа од искуцаног лима претстављени су — Селена са искуцаним хеленским натписом њена имена испод претставе и Хермес са поузданим и типичним атрибутима. Аутор нарочито акцентује религиску повезаност свих ових божанстава који се уклапају у култну заједницу Кибеле и Сабазија као главних претставника трачко-хеленистичко-оријенталног религиског круга.

У другом делу књиге, у коме се расправља проблематика текиског материјала, аутор првобитно даје детаљну анализу историског момента који је

условио скривање материјала. Тако он сматра да је највероватнији период критичне ситуације 84—85 г. н. е. када је настала велика инвазија Дачана на Мезију или пак 89 г. кад је сам Домитијан кренуо на побуњенике.

Писац даље истиче вредност овог материјала за упознавање економско-друштвених и културних прилика у области Доње Мезије, а у исто време и Дакије и Тракије, чији је културни и уметнички утицај на област Горњег Дунава и Мезије очигледан и на овом материјалу. Карактер блага је разноврсног квалитета и хетерогених стилских одлика. Тако могу из налаза да се издвоје објекти који припадају специфично римском културном кругу (копче, привесци појаса, дугмад, кашикасте игле, лунуласти привесци) или аутохтоним балканско-подунавским радионицама, с илирским елементима Халштата и Латена или дакогетског типа (сребрне гривне с амулетима и златан прстен са секирицом) или најзад иконе — емблеме изразито хеленистичко-оријенталног типа. Писац подвлачи карактеристичност облика, фактуре и полихромне употребе сребра и злата на вотивима, што све указује на источњачки укус, док с друге стране аналогије упућују на малоазиско и трачко порекло чак из хеленизма III в. пре н. е. Постоји вероватноћа да су овакви вотиви раширени са култом Кибеле и Сабазија. Аутор даље истиче извесно схематизовање претстава на емблемама, као и разбацивање атрибута који губе своју природну примену и добијају некакав симболички карактер—што је све карактеристично за култ Сабазија и малоазиску религиску претставу.

Религиска проблематика текиског налаза нарочито је интересантна ако се посматра са аспекта икона. У каталошком делу аутор је већ објаснио да божанства с иконама припадају искључиво оријенталном и трачком культу, који су заступљени са два главна божанства: Мајком Богова и Сабазијем. Сви остали богови који се јављају на иконама припадају истом пантеону.

Исто тако и апотропејски амулети са гривни припадају Кибелину кругу док привесак у облику руке указује директно на Сабазија. Дониски мотиви на дршкама судова потпуно су у складу са култом Сабазија и Кибеле. Дакле, пошто се пажљиво испита стилска, религиозна и култна проблематика целокупног материјала, долази се до уверљивог закључка да је велики део текиске оставе имао култну примену у мистеријама Кибеле и Сабазија и да, на крају истиче аутор, ово култно јединство материјала показује снагу домаће религије везане за оријентални култ, при чему је апострофирана улога хеленизма у духу и стилу Мезије, Дакије и Тракије.

На крају овог приказа хтела бих да истакнем несумњиву вредност и значај ове књиге, која претставља један од најсавесније обрађених написа ове врсте у нашој литератури. Аутору би се, можда, могла замерити извесна преопширност у тумачењу и у тражењу објашњења, што покаткад ствара утисак непотребног детаљисања, али с друге стране сведочи о жељи писца да буде прецизан и јасан. Треба истаћи и ванредну техничку опрему овог дела, нарочито што се тиче фотографија, које су без изузетка јасне и пластичне до детаља.

Даница Николић, Београд.

ДВЕ КЊИГЕ ОГЛЕДА д-ра МИЛОША Н. ЂУРИЋА: *Кроз Хеленску историју, књижевност и музику*. Студије и огледи. Београд, „Космос“, 1955, стр. 263 in 8⁰ — *На изборима уметничке лепоте*. Огледи о Хомеру. СКЗ, коло L, књ. 339. Београд 1957, стр. 242 in 8⁰.

Прва збирка проф. Милоша Ђурића, у издању „Космоса“ обухвата осам огледа које је писац објављивао између 1932—1955 год. по нашим књижевним и стручним часописима, па их је за ново издање поново дотерао и приредио за штампу. Већ сам наслов књиге показује многостраност тема скупљених у овој збирци. Од осам огледа: три су историско-философског карактера, два су из шире културне историје Хелена, два су из области књижевне историје и естетике, а један из области античке философије.

У историско-философском огледу: *Освајачи Балкана и њихова коб у светлости Есхилових Персијанаца* као и у чланку: *Борба Хелена и Срба у њиховим религијским схватањима* протеже се иста тема: Персијанци, а касније Турци као освајачи Балкана и трагови које су ова освајања оставила у књижевном